

OPERAČNÍ PROGRAM ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ 2014–2020 OČIMA STÁTNÍHO ZAMĚSTNANCE IMPLEMENTAČNÍ AGENTURY

JAN MATĚJKA

Ing. JAN MATĚJKA

Ředitel odboru ochrany přírody na Státním fondu životního prostředí ČR. Podílí se na nastavování pravidel pro výběr a administraci projektových žádostí v rámci Operačního programu životní prostředí.

Nechce se uvěřit, že Operační program životního prostředí 2014–2020 (dále také OPŽP 2014–2020) se již přehoupl do své druhé poloviny, protože se to zdá být jako včera, kdy se pilně pracovalo na nastavení jeho pravidel tak, aby bylo možné co neefektivněji podpořit široké spektrum projektů, které přispějí ke zlepšení stavu všech složek životního prostředí v tomto programovém období. Nicméně je tomu skutečně tak, a proto je snad na místě přinést několik postřehů k dosavadnímu fungování OPŽP 2014–2020 z pohledu člověka, jehož každodenní náplní práce je administrace projektů realizovaných s jeho podporou.

UMĚNÍ POUČIT SE

OPŽP 2014–2020 nebyl tvořen tak říkajíc na zelené louce, když svým rozsahem a zaměřením navazoval na Operační program životního prostředí 2007–2013. Dalo by se tedy očekávat, že na všech úrovních řízení bude vyvinuta maximální snaha využít nabyté zkušenosti z předchozího programového období k eliminaci nedostatků, které brzdily či omezovaly efektivní a uživatelsky komfortní administraci projektů a následné plynulé čerpání finančních prostředků. Je spravedlivé si přiznat, že toho se podařilo dosáhnout pouze částečně. Zkušenosti z předchozího programového období se podařilo využít při nastavování věcné náplně OPŽP 2014–2020, kdy se snad vyplnily mezery z předchozího programového období v paletě podporovaných projektů. Současné portfolio podporovaných projektů plně pokrývá potřeby a strategické záměry resortu životního prostředí, samozřejmě v mantinelech umožňujících čerpat podporu ze strukturálních fondů EU. Určitě se stabilizovaly personální kapacity se zkušenostmi z předchozího programového období, takže Státní fond životního

prostředí ČR a věřím, že i další rezortní organizace disponují kompetentními řádovými zaměstnanci i řídicími pracovníky, kteří jsou schopni poskytovat informace, rady a součinnost příjemcům dotace při administraci jejich projektů. Naopak vytvoření a nasazení nového centrálního informačního systému, který je nepřehledný, uživatelsky nekomfortní a minimálně zpočátku ne zcela funkční a stabilní, lze považovat v lepším případě za krok stranou. Znehodnotit léty nabyté zkušenosti a zažité postupy na straně příjemců dotace, zprostředkovatelských agentur i správců jednotlivých operačních programů, byť možná s dobrým úmyslem sjednotit administrativní procesy napříč všemi operačními programy, se ukazuje jako ne příliš šťastný krok. Jednotný centrální informační systém není schopen zohlednit specifické potřeby jednotlivých operačních programů, navíc řešení jakýchkoliv požadavků na úpravu či zefektivnění přes několik schvalovacích úrovní snižuje pružnost a rychlost reakcí na vzniklé potřeby.

UMĚNÍ MOŽNÉHO

Přestože se podařilo nastavit pravidla OPŽP 2014–2020 tak, že umožňuje podpořit opravdu široké portfolio typů projektů, jedná se pouze o nabídku možností. OPŽP 2014–2020 je ovšem ze své podstaty programem se žadatelským systémem, kde o úspěšnosti programu rozhoduje nejen nabídka tvořená pravidly programu, ale i poptávka na straně potencionálních příjemců dotace a jejich ochota a motivace projekty vytvářet, realizovat, žádat o prostředky na jejich financování a v neposlední řadě do nich investovat v určité míře i vlastní prostředky. Z tohoto pohledu je velmi citlivým a obtížným úkolem správce operačního programu vybalancovat své priority vyjá-

dřené kupříkladu výši poskytované dotace a poptávkou na straně příjemců dotace po určitých typech projektů. Vysoká míra podpory u „prioritních“ typů projektů, o které ale není na straně příjemců dotace zájem a příliš nízká míra podpory u jinak „populárních“ typů projektů může v konečném důsledku vést k jedinému cíli – nečerpání finančních prostředků a jejich nevratné ztrátě. S touto optikou je vhodné vždy pohlížet na skladbu podpořených projektů. Často zaznívají výtky, že nebyl podpořen dostatek těch „dobrých“ projektů. Je ovšem třeba si přiznat, že se tak v případě vhodně nastavených pravidel dotačního programu děje pouze z důvodu, že potenciální příjemci dotace negenerují dostatečné množství těchto „dobrých“ projektů. Pak samozřejmě podporu získají i projekty, jejichž přínos je možná menší, ale které v plné míře splňují stanovená pravidla. Dobrým příkladem mohou být projekty revitalizací vodních toků v oblasti projektů cílených na vodní ekosystémy, kdy tomuto typu projektů byla v minulém programovém období stanovena jasná priorita jak vysokou mírou dotace, tak nastavením hodnotících kritérií. Jelikož však nebylo

ze strany příjemců dotace vygenerováno dostatečné množství projektů zaměřených na revitalizace vodních toků, významná část prostředků byla vyčerpána jinými typy projektů.

UMĚNÍ KONSENSU

Je jasné, že stejně jako v běžném životě, tak rovněž v dotační oblasti platí, že konat „dobro“ z čistě altruistických pohnutek je bohužel jevem velmi ojedinělým. Zároveň realizovat projekt s dotační podporou znamená vždy administrativní zátěž navíc, zvýšený dohled kontrolních orgánů a vždy existuje riziko nechtěných chyb. S ohledem na tyto skutečnosti je přirozené, že příjemci dotace při přípravě projektů kladou důraz na to, aby realizace projektu přinesla přidanou hodnotu pro ně samé. Nemělo by proto být překvapivé, když kupříkladu starosta obce očekává, že vytvořením tůně vznikne nejenom biotop vhodný pro organismy vázané na vodní prostředí, ale zároveň místo, které obyvatelé obce budou vnímat jako příjemné k trávení volného času. S tímto záměrem bude projekt tvořen třeba i s částečným omezením přínosu pro biodiverzitu. Správci dotačního titulu

musí naproti tomu dohlížet na to, aby realizované projekty dobře plnily účel, za kterým je dotace poskytována, ale zároveň je z důvodu motivace příjemců dotace nezbytné, aby byly schopni nalézt a přistoupit na konsensuální řešení prospěšné pro obě strany a netrvali na řešení, které je prospěšné pouze z jejich pohledu. Jedině aplikace win-win strategie může zajistit dostatečné množství kvalitních projektů do OPŽP 2014–2020.

Závěrem je určitě na místě zopakovat mnohokrát vyřčenou tezi, že OPŽP 2014–2020 je jedinečná a pravděpodobně poslední příležitost, díky které mohou do ochrany životního prostředí směřovat prostředky v takovémto finančním objemu. Bylo by proto potěšitelné, kdyby subjekty participující na OPŽP 2014–2020 napnuly veškeré síly a společným úsilím umožnily v budoucnu označit tuto příležitost za využitou a ne promarněnou.

